

การพัฒนามาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

Development of the Standard for Learning Resource Provision

สุวิมล ว่องวานิช¹, นงลักษณ์ วิรัชชัย¹
หฤทัย อาจปรุ² และ นีอร ไชยพรพัฒนา³
Suwimon Wongwanich¹, Nonglak Wiratchai¹, Haruthai Ajpru²
and Niorn Chaiyapornpattana³

ABSTRACT

This study aimed at developing the Standard for Learning Resource Provision. Data were gathered from 43 documents and public hearings from the stakeholders in four regional areas. In order to ensure that the standards had met the criteria on utility, acceptance, and applicability, questionnaires and public hearings were adopted to obtain opinions from stakeholders. This paper reported on the confirmatory factor analysis using LISREL that examined the construct validity of the Learning Resource Standard. The findings provided support for a proposed three standards; which were 1) standard of learning resource, 2) standard of learning resource management, and 3) standard of learning outcome and impact, aligned with the absolute criterion. Overall, the findings of this study hold implications for policy implementation, public hearing and expertise suggested to create the standard manual for trials and readjust prior the announcement.

Key words: development of the standard, learning resources

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ เป็นการวิจัยเอกสาร แหล่งข้อมูลประกอบด้วยแหล่ง

ข้อมูลเอกสารจำนวน 43 รายการ และแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคลประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดแหล่งการเรียนรู้ ในการประชุมพิจารณาใน 4 ภาค ภูมิศาสตร์ มีการตรวจสอบความเหมาะสมของ (ร่าง) มาตรฐานด้านประโยชน์ ด้านการยอมรับ และด้าน

¹ ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand.

² กองการศึกษา กรมแพทย์ทหารเรือ แขวงบุคคโล เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

Division of Education, Naval Medical Department, Royal Thai Navy, Thonburi, Bangkok 10600, Thailand.

³ โรงเรียนประชาบำรุง ด.เลียบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 10160

Prachabumrung School, Liebklongpasijareon Road, Nongkham, Bangkok 10160, Thailand.

การนำไปใช้ โดยใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม และความคิดเห็นจากการประชาพิจารณ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ มีความตรงเชิงโครงสร้างจากผลการวิเคราะห์ลิสรัด ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้ และมาตรฐานผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินเป็นแบบอิงเกณฑ์ ผลจากการประชาพิจารณ์และการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าควรเร่งจัดคู่มือ/เอกสารประกอบการนำร่างมาตรฐานไปทดลองใช้ เพื่อนำผลมาปรับปรุงมาตรฐานก่อนจะนำไปประกาศใช้จริง

คำสำคัญ: การพัฒนามาตรฐาน, แหล่งการเรียนรู้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเพื่อพัฒนาได้อย่างยั่งยืนตลอดชีวิตนั้น จำเป็นต้องอาศัยศักยภาพของบุคคลให้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ในทุกเวลา และทุกสถานที่ แหล่งการเรียนรู้เป็นทรัพยากรสำคัญที่สามารถช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ได้ตลอดเวลา รัฐบาลจึงให้ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้โดยกำหนดไว้ในมาตราที่ 25 ว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบให้พอเพียงและมีประสิทธิภาพ” การจัดตั้งและการดำเนินงานแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น จะต้องจัดทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยยึดหลักการพื้นฐานและแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ทุกเวลา แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่จำนวนมาก ทั้งที่เป็นองค์กรจัดตั้งสถาบันในชุมชน วิถีชุมชน การประกอบอาชีพ ประเพณี พิธีกรรม และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (สุมน, 2545) หากมีการจัดตั้งและดำเนินงานแหล่งการเรียนรู้ได้มากเท่าไร คนในชุมชนมีโอกาสดูแลเรียนรู้มากขึ้นเท่านั้น

แหล่งการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (สำนักงานคณะ

กรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2548) จำแนกออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่ (1) ห้องสมุดประชาชน (2) พิพิธภัณฑ์ (3) หอศิลป์ (4) สวนสาธารณะ (5) สวนสัตว์ (6) สวนพฤกษศาสตร์ (7) อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ (8) ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ จากการศึกษาพบว่าแหล่งการเรียนรู้ที่มีปัญหาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการสร้างและการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ปัญหาด้านการบริหารและการดูแลรักษา และปัญหาจากการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน (สุมาลี, 2548) เช่น ปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่และประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ไม่มีนโยบายหรือแผนงานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างหรือการพัฒนา และเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นแหล่งการเรียนรู้ ไม่มีการวางแผนการใช้ และการติดตามประเมินผลการใช้มีน้อย มีการใช้ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้ไม่ เห็นความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ไม่มีนโยบายชัดเจนว่าควรใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหรือไม่ เป็นต้น

นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ในปัจจุบันเป็นยุคที่มุ่งเน้นการพัฒนาสู่มาตรฐาน จึงต้องมีการจัดการบริหารและดำเนินการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยมีการกำหนดมาตรฐานไว้เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ สำหรับมาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในประเทศไทยนั้นเป็นมาตรฐานที่มีการจัดทำขึ้นและได้ประกาศใช้มาเป็นเวลานานแล้ว บางแหล่งการเรียนรู้ยังไม่มีคำสั่งกระทรวงเพื่อจัดหมวดหมู่ หรือยังไม่มีมาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน นอกจากนี้การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาเฉพาะพื้นที่ และใช้ประโยชน์สำหรับการจัดการศึกษาในระบบเท่านั้น แต่การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยยังได้รับการสนับสนุนด้านการจัดแหล่งการเรียนรู้ไม่เพียงพอ

ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของประเทศไทยให้เหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก และการเปลี่ยนแปลงทาง

ด้านการศึกษา และพัฒนาสู่ความเป็นสากล จึงควรมี การศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อจัดทำ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ ฟังประสงค์ ในรูปของมาตรฐานทั่วไป การจัดแหล่ง การเรียนรู้รวมทุกประเภท และมาตรฐานเฉพาะใน การจัดแหล่งการเรียนรู้รวม 8 ประเภท เพื่อใช้เป็น มาตรฐานกลางในการบริหารการจัดแหล่งการเรียนรู้ทุก ประเภทและใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลการบริหาร และการดำเนินงานของการจัดแหล่งการเรียนรู้ และการนำผลการประเมินไปใช้เป็นแนวทางในการ วางแผนการพัฒนาการจัดแหล่งการเรียนรู้ให้เหมาะ สมกับทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ฟังประสงค์ โดยมี วัตถุประสงค์ย่อยดังนี้

1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์สาระ เกี่ยวกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้สำหรับมาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่ฟังประสงค์ จากแหล่งเอกสาร ต่าง ๆ
2. เพื่อนำผลการสังเคราะห์จากการวิจัย เอกสารในข้อ 1 มาจัดทำ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่ง การเรียนรู้ที่ฟังประสงค์ และนำไปประชาพิจารณ์ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและการยอมรับจากผู้ เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

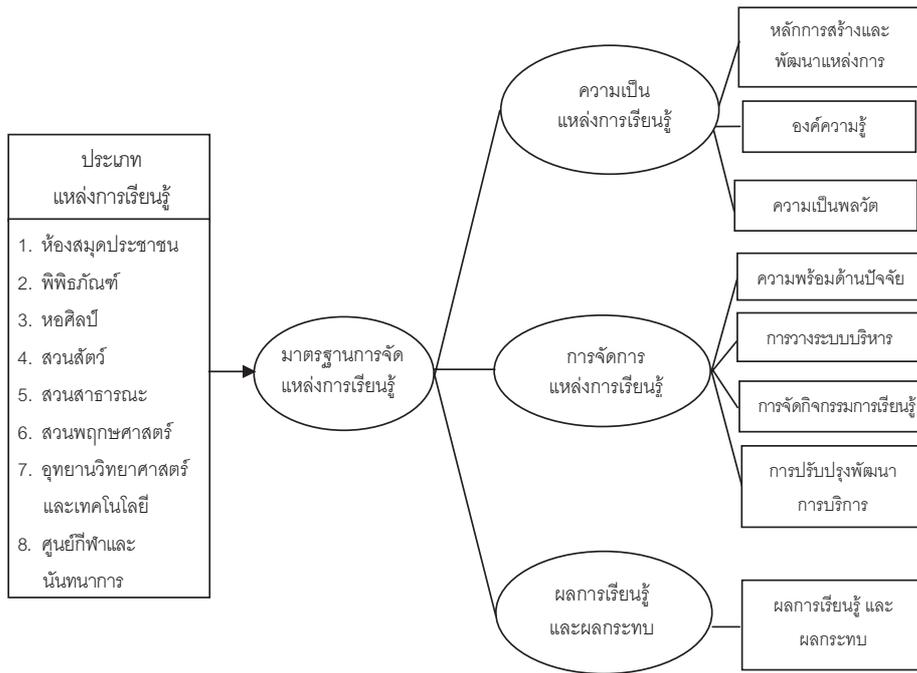
ผลการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ (สุวิมล, 2544; สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2544; นงลักษณ์, 2548; สุวิมล และนงลักษณ์, 2548; สุมาลี, 2548; สมาคมห้องสมุด แห่งประเทศไทย, 2549; American Association of Museums (AAM), 2005; National Recreation and Park Association, 2008; World Association of Zoo and Aquariums (WAZA), 2008; และ International

Association of Science Park (IASP), 2008) สามารถ กำหนดเป็น (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ โดยจำแนกเป็น 3 มาตรฐาน ได้แก่ ความเป็นแหล่ง การเรียนรู้ การจัดการแหล่งการเรียนรู้ และผลจาก การเรียนรู้และผลกระทบ โดยที่มาตรฐานความเป็น แหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 มาตรฐานย่อย ได้แก่ หลักการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ สาระความ รู้ และความเป็นพลวัตของแหล่งการเรียนรู้ มาตรฐาน การจัดการแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ย่อย ได้แก่ ความพร้อมด้านปัจจัยการวางระบบ บริหารจัดการ การจัดกิจกรรมและบริการ การ คิดตามประเมินผล และมาตรฐานผลการจัดการเรียน รู้และผลกระทบประกอบด้วย 1 มาตรฐานย่อย ดัง ภาพที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารเพื่อร่าง มาตรฐานการจัดแหล่งเรียนรู้ที่ฟังประสงค์ ซึ่ง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ความเป็น แหล่งการเรียนรู้ (2) การจัดการแหล่งการเรียนรู้ และ (3) ผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบ โดยที่แหล่ง การเรียนรู้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ประเภทที่จัดสร้างโดยรัฐ ประกอบด้วย 8 แหล่งการ เรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสาธารณะ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และศูนย์การศึกษาและ นันทนาการ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง ในประเทศและต่างประเทศ
2. การกำหนดกรอบการพัฒนามาตรฐาน รวมการจัดแหล่งการเรียนรู้ และมาตรฐานเฉพาะการ จัดแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 ประเภท
3. การศึกษาเอกสารจากแหล่งเอกสารรวม 43 รายการ จำแนกตามประเภทแหล่งการเรียนรู้ 8 ประเภท และดำเนินการสังเคราะห์มาตรฐานและชุดตัวบ่งชี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดแหล่งการเรียนรู้จำแนกตามประเภทของแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 ประเภท จัดทำเป็นรายงานการวิจัยและพัฒนามาตรฐานเฉพาะการจัดแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 ประเภท จำนวน 8 เล่ม

4. การสังเคราะห์รายงานการวิจัยและพัฒนามาตรฐานเฉพาะการจัดแหล่งการเรียนรู้ 8 ประเภท จำนวน 8 เล่ม เพื่อจัดทำรายงานการวิจัยและพัฒนามาตรฐานรวมในการจัดแหล่งเรียนรู้รวมทุกประเภท

5. การสรุปผลการสร้างและพัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดแหล่งการเรียนรู้ การเสนอรายงานให้คณะกรรมการนำ (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ไปตรวจสอบ โดยจัดการประชุมกลุ่มย่อย (focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของ (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

6. การปรับปรุงแก้ไข (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะ จากข้อมูลการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ และข้อมูลความคิดเห็น

เห็นจากการจัดประชุมสัมมนา

7. การจัดประชาพิจารณ์ ใน 4 ภาค ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ และนำข้อเสนอแนะมาพิจารณาปรับปรุง (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ให้มีความสมบูรณ์ และสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์เกี่ยวกับการยอมรับ ประโยชน์ และการนำไปใช้ ประกอบกับให้ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ประเมินตนเองตาม (ร่าง) มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และแบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ที่พัฒนาขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้แบบบันทึกแบบไม่มีโครงสร้าง รวม 2 ชุด ชุด

แรกเป็นแบบบันทึกบริบทและการบริหารแหล่งการเรียนรู้ ชุดที่สองเป็นแบบบันทึกมาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วย ประเด็น มาตรฐาน และตัวบ่งชี้ แยกเป็นประเด็น ตามกรอบการพัฒนา มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ และแบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) มาตรฐานฯ เป็นมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับที่สร้างขึ้นเอง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบตามมาตรฐานที่พัฒนาขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การพัฒนา (ร่าง) มาตรฐาน และตัวบ่งชี้ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูล
2. การประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติของแหล่งการเรียนรู้ตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น รวมทั้งความเป็นไปได้ ความยอมรับ และการนำไปใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตารางไขว้ (cross tab)
3. การประเมินความตรงเชิงโครงสร้างและวิเคราะห์จำนวนองค์ประกอบเพื่อยืนยันมาตรฐานที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis)

สรุปผลการวิจัย

มาตรฐานและตัวบ่งชี้การจัดการแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ จากการวิเคราะห์เอกสารประกอบด้วย 3 มาตรฐาน 45 ตัวบ่งชี้ เมื่อทำการประชาพิจารณ์และประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ คณะผู้วิจัยพิจารณาปรับปรุงมาตรฐานและตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า (ร่าง) มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วยมาตรฐานสำคัญ 3 มาตรฐาน 30 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้ และมาตรฐานผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบ โดยที่มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วย 3

มาตรฐานรอง 8 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 มาตรฐานรอง 18 ตัวบ่งชี้ และมาตรฐานผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบมี 1 มาตรฐาน 4 ตัวบ่งชี้ โดยแต่ละมาตรฐานมีจำนวนตัวบ่งชี้ รายละเอียดดังตาราง 1

มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้นี้ใช้สำหรับการประเมินการจัดการแหล่งการเรียนรู้ โดยใช้หน่วยการประเมินเป็นเขตพื้นที่การศึกษา มิติที่ใช้ในการประเมินแบ่งออกเป็น 2 มิติ ได้แก่ มิติเชิงปริมาณ และมิติเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

มิติเชิงปริมาณ เป็นการประเมินโดยพิจารณาจากจำนวนแหล่งการเรียนรู้ในเขตพื้นที่การศึกษา หากเขตพื้นที่การศึกษาได้มีการจัดแหล่งการเรียนรู้จำนวนมาก แสดงว่ามีคุณภาพมากโดยแบ่งระดับการประเมินดังนี้

ระดับ 1 หมายถึง มีจำนวนแหล่งการเรียนรู้ 1-3 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน สวนสาธารณะ หรือศูนย์กีฬาและนันทนาการ

ระดับ 2 หมายถึง มีจำนวนแหล่งการเรียนรู้ 4-6 แห่ง โดยมีแหล่งการเรียนรู้ในระดับ 1 และเพิ่มเติมแหล่งการเรียนรู้สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ หรือสวนพฤกษศาสตร์ อย่างน้อย 1 แห่ง

ระดับ 3 หมายถึง มีจำนวนแหล่งการเรียนรู้ 7-8 แห่ง โดยมีแหล่งการเรียนรู้ในระดับ 2 และเพิ่มเติมแหล่งการเรียนรู้หอศิลป์ หรืออุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างน้อย 1 แห่ง

มิติเชิงคุณภาพ มิติเชิงคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของแหล่งการเรียนรู้ที่มีการบริหารจัดการตามมาตรฐาน โดยเฉลี่ยจากแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 แห่ง ซึ่งในแต่ละมาตรฐานเป็นมาตรฐานประมาณค่า 3 ระดับ และมีการแปลผลมิติเชิงคุณภาพดังนี้

ระดับ 1 (ปรับปรุง) ค่าเฉลี่ย	ระดับ 2 (พอใช้) ค่าเฉลี่ย	ระดับ 3 (ดี) ค่าเฉลี่ย
1.00 – 1.67	1.68 – 2.34	2.35 – 3.00

ตารางที่ 1 มาตรฐานทั่วไปและตัวบ่งชี้การจัดแหล่งการเรียนรู้

มาตรฐานทั่วไป	ตัวบ่งชี้
1. มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้	1. ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงบริการที่เสมอภาคในทุกรูปแบบ
1.1 หลักการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	2. ผู้รับบริการทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการบริการที่เสมอภาคในทุกรูปแบบ
1.1.1 โอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้	
1.1.2 การมีส่วนร่วมในการสร้างแหล่งการเรียนรู้	1. มีการทำงานแบบร่วมมือกับชุมชนในการสร้างการเรียนรู้ 2. มีการสร้างเครือข่ายในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น
1.2. องค์ความรู้	1. มีเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับลักษณะและบริบทของแหล่งการเรียนรู้ 2. มีเนื้อหาสาระที่สนองความต้องการของผู้รับบริการ
1.3. ความเป็นพลวัตของแหล่งการเรียนรู้	1. มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจุบัน และทันสมัย 2. มีการขยายตัวด้านรูปแบบการให้บริการที่หลากหลาย
2. มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้	1. งบประมาณ ทรัพยากร และสื่อการเรียนรู้มีจำนวนเพียงพอ
2.1 ความพร้อมด้านปัจจัย	2. มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอและจำเป็นต่อการสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
2.1.1 ความพร้อมด้านงบประมาณ ทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวก	
2.1.2 ความพร้อมด้านพื้นที่ อาคาร และสถานที่	1. มีความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ 2. มีระบบการรักษาความสะอาดและความปลอดภัย 3. พื้นที่ให้บริการมีความเหมาะสมกับจำนวนผู้รับบริการ 4. มีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
2.1.3 ความพร้อมด้านบุคลากร	1. บุคลากรมีจำนวนเพียงพอสำหรับกรดำเนินงาน 2. บุคลากรมีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้
2.2 การวางระบบบริหารจัดการ	1. มีการวางระบบบริหาร การกำกับ ติดตาม และประเมินการปฏิบัติงาน 2. มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง 3. มีการพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 4. มีการจัดทำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร
2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1. มีการวางระบบประกันคุณภาพการจัดการเรียนรู้ 2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ 3. มีการจัดทำสื่อ/เอกสารสำหรับการเรียนรู้ 4. มีการจัดผู้แนะนำและให้คำปรึกษาสำหรับการเรียนรู้
2.4 การปรับปรุงพัฒนาการบริการ	1. มีการประเมินผลการให้บริการตามเป้าหมายที่กำหนด 2. มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาการให้บริการ
3. มาตรฐานผลการเรียนรู้และผลกระทบ	1. ร้อยละของผู้รับบริการที่มีความพึงพอใจ
3.1 ผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบ	2. ผลการเรียนรู้ที่เกิดกับผู้รับบริการ 3. ผลกระทบจากการจัดแหล่งการเรียนรู้ 4. การพัฒนาการเรียนรู้ที่ยั่งยืนแก่ชุมชนและสังคม

หลังจากการพัฒนา (ร่าง) มาตรฐานการจัด
แหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ
การนำ (ร่าง) มาตรฐานฯ เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อ
พิจารณาความเหมาะสมพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยและ
ให้คงมีจำนวนมาตรฐานและตัวบ่งชี้เท่าเดิม มีการ
เสนอให้ปรับเปลี่ยนการใช้ภาษา

สำหรับผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม
ประชาพิจารณ์เห็นว่า (ร่าง) มาตรฐานด้านประโยชน์
ด้านการยอมรับ และด้านการนำไปใช้ของ (ร่าง)
มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ทุก
ด้านอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 4.05, 3.84 และ 3.77 ตาม
ลำดับ จากมาตรประมาณค่า 5 ระดับ) และเห็นว่าควร
มีการเพิ่มตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของผู้
ใช้แหล่งการเรียนรู้และควรมีคำอธิบายตัวบ่งชี้ให้มีราย
ละเอียดมากขึ้นโดยการจัดทำคู่มือประกอบการใช้

เมื่อวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างของร่าง
มาตรฐานพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูล
เชิงประจักษ์ ($\chi^2=11.41$, $df=13$, $p=0.58$) ค่าดัชนีวัด
ระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.98 ค่าดัชนี
วัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่า
เท่ากับ 0.93 และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยส่วนที่
เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.0097 โดยน้ำหนักองค์
ประกอบทั้งสามด้านมีค่าเป็นบวก อยู่ระหว่าง 0.54 –
1.00 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัวบ่งชี้

การอภิปรายผล

1. ความเหมาะสมของ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์เห็นว่า(ร่าง)มาตรฐานฯ
มีความเหมาะสมยอมรับและเป็นไปได้ในการนำไปใช้
ประเมินอยู่ในระดับมาก และเพื่อให้เหมาะสมต่อ
การนำไปใช้จริง จึงควรมีการปรับปรุง (ร่าง) มาตรฐาน
การจัดแหล่งการเรียนรู้และจัดทำคู่มือการใช้มาตรฐาน
การจัดแหล่งการเรียนรู้ โดยอธิบายตัวบ่งชี้แต่ละตัว
ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้สำหรับ
แหล่งการเรียนรู้แต่ละประเภท พบว่าแหล่งการเรียนรู้
ส่วนใหญ่จะยังดำเนินการได้ในระดับดี ยังไม่ถึงระดับ
ดีมาก จึงควรรหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
ทุกประเภทให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม มี
แหล่งการเรียนรู้บางประเภทที่มีการดำเนินการค่อนข้าง
มาก โดยเฉพาะแหล่งการเรียนรู้ที่มีการพัฒนา
มาตรฐานของแหล่งการเรียนรู้ขึ้นมาโดยเฉพาะ เช่น
มาตรฐานของแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นพิพิธภัณฑ์
(American Association of Museums, 2005) ห้องสมุด
ประชาชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548)
สวนสัตว์ (Malamud, 2000; Bartos and Kelly, 2008)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

GA	น้ำหนักองค์ประกอบ			เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ									R ²	สัมประสิทธิ์		
	มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้			มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้			มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้			มาตรฐานผลการเรียนรู้				คะแนนองค์ประกอบ		
	Be	SE	t	Be	SE	t	Be	SE	t	Be	SE	t		S1	S2	S3
s1	0.78	0.10	7.83	IN1	0.87	0.09	9.45						0.75	0.28	0.15	0.00
s2	0.96	0.11	8.94	IN2	1.00	-	-						0.56	0.08	-0.02	0.00
s3	1.00	-	-	IN3	0.94	0.10	9.65						0.78	0.31	0.13	0.00
				IN4				0.54	0.06	8.72			0.52	0.00	0.11	0.00
				IN5				0.95	0.08	12.53			0.68	0.08	0.22	0.00
				IN6				0.75	0.07	11.05			0.73	0.16	0.37	0.00
				IN7				1.00	-	-			0.70	0.02	0.10	0.00
				IN8							0.63	-	-	1.00	0.08	0.14

$\chi^2 = 11.41$ $df = 13$ $p = 0.58$ $GFI = 0.98$ $AGFI = 0.93$ $RMR = 0.0097$

2. การนำ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ไปใช้

การนำ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ไปใช้สำหรับการประเมินแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้กับแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 ประเภท รวมทั้งแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ก็สามารถนำ (ร่าง) มาตรฐานฯ นี้ไปใช้ได้ เนื่องจากตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นเป็นตัวบ่งชี้ร่วม (core indicator) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้กว้าง ๆ สำหรับแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทสามารถใช้ร่วมกันได้ผู้ที่ควรเป็นผู้รับผิดชอบในการประเมินผลได้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การนำผลการประเมินไปใช้ ควรนำไปใช้เป็นหลักเทียบสมรรถนะ (benchmark) ไม่ควรนำไปเป็นส่วนประกอบในการประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อเลื่อนตำแหน่งให้ค่าตอบแทนของบุคลากรทางการศึกษาหรือผู้เกี่ยวข้อง และไม่ใช้เพื่อการจับผิดหรือให้คุณให้โทษแก่เขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์นี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท และเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีประโยชน์และสอดคล้องกับความต้องการในการค้นคว้าศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องของผู้เรียน ชุมชน และสังคม และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ควรมีแนวทางในการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และชุมชนอย่างจริงจัง ทั้งในด้านงบประมาณ สถานที่ บุคลากร สื่อ และทรัพยากร เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ผลการพัฒนามาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน 30 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ มาตรฐานความเป็นแหล่งการเรียนรู้ มาตรฐานการจัดการแหล่งการเรียนรู้ และมาตรฐานผลการจัดการเรียนรู้และผลกระทบ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอ

แนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการนำ (ร่าง) มาตรฐานการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ไปใช้ในการประเมินแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 8 ประเภท และแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
2. เมื่อมีการจัดทำเป็นมาตรฐานแหล่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ที่สมบูรณ์แล้วการนำไปใช้ประเมินแหล่งการเรียนรู้ควรมีการจัดทำคู่มือสำหรับการประเมินโดยอธิบายรายละเอียดและขั้นตอนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการวิจัยและพัฒนามาตรฐานแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จัดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นและมีการศึกษารวบรวมจัดทำฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ในประเทศไทย ทั้งที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สร้างโดยรัฐ เอกชน องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามีแหล่งการเรียนรู้ใดบ้าง และมีลักษณะเช่นไร เพื่อใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2548. รายงานการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพการบริหารและการจัดการเขตพื้นที่การศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย. 2549. มาตรฐานห้องสมุด 2549. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก [http:// www.tla.or.th/standard.htm](http://www.tla.or.th/standard.htm) (18 กันยายน 2551)
- สุมาลี สังข์ศรี. 2548. รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุมน อมรวิวัฒน์. 2545. กระบวนการเรียนรู้จากแหล่ง

- เรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.
- สุวิมล ว่องวานิช. 2544. *การพัฒนามาตรฐานคุณภาพ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาและการวางระบบ ประเมินภายใน*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุวิมล ว่องวานิช และนางลัดกษณ์ วิรัชชัย. 2548. *การ ติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาตาม แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐและพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2544. *พิพิธภัณฑ ฑูมพลังแห่งการเรียนรู้:กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548. *รายงานการ วิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิต: สวนพฤกษศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- American Association of Museums. 2005. *Accreditation Program Standards: Characteristics of an Accreditable Museum*. [online]. Retrieved September 23, 2008 from <http://www.aamus.org/museumresources/accred>
- Bartos, M. J. and D. J. Kelly. 2008. Towards best practice in the zoo industry: developing key performance indicators as benchmarks for progress. *International Zoo Yearbook*, 36(1), 143–157.
- International Association of Science Park: IASP. 2008. *About Science and Technology Parks*. Retrieved June 27, 2008, from <http://www.iasp.ws>.
- Malamud, R. 2000. *Standard Zoo License Conditions. Speaks out against aquaria and zoos on CNN*. Retrieved June 30, 2008, from <http://www.captiveanimals.org>.
- National Recreation and Park Association. 2008. *Academic Accreditation (COA)*. Retrieved June 28, 2008, from <http://www.nrpa.org>.
- World Association of Zoo and Aquariums (WAZA). 2008. *Marketing and Education*. Retrieved June 28, 2008, from <http://www.waza.org/marketing/index.php>.